

Bölüm 3

RÖNESANS DÖNEMİNDE DOĞU VE BATI'DAKİ ÖNEMLİ GELİŞMELER VE ETKİLEŞİMLER

Eyüp ÖZ¹

GİRİŞ

Ünlü Orta Çağ² tarihçisi Jacques Le Goff, bir 'tarihçi dönemlendirme ile hem bir zaman anlayışına şekil verir, hem de sonunda 'tarih' adı verilen geçmişin sürekli ve genel bir resmini çizer (Le Goff, 2016,21)', der. Dolayısıyla, bu gerçeklikten yola çıkarak öncelikle Rönesans, temel dinamikleri, bu dönemde Avrupa'nın genel durumu, İslam dünyasındaki önemli gelişmeler ve İslam düşüncesinin tarihsel seyrini ele almak, bütünlüklü resmin oluşmasını olanaklı kılacaktır. Bununla birlikte karmaşık bir olgu olarak Rönesans, dönemin Avrupası³, Doğu ve özellikle İslam dünyasındaki gelişmeleri bu kısa çalışmada derinlemesine ele almak olanaksız olduğundan, bazı hususlara yüzeysel olarak değinilmekte ve önemli gelişmelere odaklanılmaktadır.

İlk etapta odaklanacağımız Rönesans, Hümanizm öncülüğünde başlayan ve Yüksek Orta Çağ'dan, modernliğe geçişin bir diğer adıdır. Karanlıktan aydınlığa geçiş, ya da, 'kapalı dünyadan sonsuz evrene' geçiş, Alexandre Koyré'nin bu sözü, 'Orta Çağ kozmosunun parçalanmasını ve yeni bir evren vizyonunun

¹ Dr. Öğr. Üyesi Eyüp ÖZ, Haliç Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü, eyupozum@hotmail.com

² Dönemlendirme bağlamında tarihçiler Ortaçağ'ın, İmparator Constantinus'un Hristiyanlığı kabulü (Milano Fermanı, 313) ya da Bizans İmparatoru'na Batı (Roma) İmparatorluğu'nun alametlerinin gönderilmesiyle (476) başladığını, İstanbul'un Fethi (1453) veya Amerika Kıtası'nın Kristof Kolomb tarafından keşfi (1492) ile de sona erdiğini kabul ederler. Ayrıca Orta Çağ kendi içinde; Erken, Geç ve Yüksek Ortaçağ olmak üzere üç döneme ayrılır. Söz konusu dönem Avrupalı düşünürler tarafından kimi zaman karanlık, kimi zaman Avrupa'nın kendi küllerinden doğduğu bir dönem olarak kabul edilmiştir (Le Goff, 2016,14-18). Batı Roma İmparatorluğu'nun çöküşüyle iktidarın yok olmadığı, ama parçalandığı Ortaçağ'da toplumsal, siyasal, ekonomik örgütlenme biçimi *feodalizmdir*.

³ Arap yazarlar, eserlerinde Yunancadan aldıkları *Arıfayı* (Avrupa), bütünlüklü bir medeniyet olarak değil de, *Rûm* (Bizans), İfranç (Franklar) ve Slav gibi ayrı *balad* (beldeler/ülkeler) olarak sunmaktaydılar. Osmanlı İmparatorluğu'na gelince, Avrupa kelimesi, geç zamanlarda Osmanlıca sözlüğe girmiştir ve Arapçadan devşirilen bu *Urıfa* kelimesi ise sık kullanılan bir kavram değildir. Osmanlı döneminin fiziki coğrafya kavrayışına uygun olarak Avrupa'ya, bir kıta olarak değilde, Mısırda kurulan Hellenistik Ploteme Krallığı'nın gözünden, yani ekvator çizgisinden kuzey kutbuna kadar uzanan ve yedi iklime ayrılmış bölgelerden biri olarak bakılırdı. Avrupa'ya adım attıktan sonraysa Roma Ülkesi, Frengistan ya da kabaca *Küffâr* olarak adlandırılırdı (Laurens, Tolan ve Veinstein, 2009, 197-198).

en belirgin olarak görüldüğü ölkelerden biri Fransa'dır. Bir diğeri dönüşüm nede- nin de salgın hastalıklar ve iklimsel koşullar gibi doğal felaketlerin, yükselmekte olan devletler ve kiliseyi son derece zorlaması olduğunu unutmamak gerekir.

Sonuç olarak, ayrı gibi görünen, ama gerçekte güçlü ilişki ve etkileşimleri olan iki medeniyet tahayyülünün yükseliş ve çöküş döngüsünde, ibre son olarak Rönesans ile birlikte yavaş yavaş Avrupa'yı göstermiş ve düşüş sırası bu defa İslam Dünyası'na gelmiştir. Bu uzun tarihsel süreç gösteriyor ki, İslam dünya- sının 18. asırdan sonra içinden geçtiği köklü sorunlar ve çöküş hali, fakat buna karşılık, Batı medeniyetinin yükselişi, geçmişe baktığımızda, ikisi için de kalıcı aşamalar olmadığı anlaşılmaktadır. Zira son gelişmeler, özellikle 2010 yılında başlayan ve hala bitmemiş olan Arap Baharı süreci göstermektedir ki, artık Ba- tılılar, Doğu'daki gelişmeleri yeterince kavrayamamakta ve okuyamamaktadır. Buna karşılık İslam dünyasındaki büyük karmaşalara rağmen, Türkiye gibi bazı ölkelerin başını çektiği, Rönesans'ı andıran küçük kıpırdanmaların izleri görü-lebilmektedir.

KAYNAKLAR

1. Ağaoğulları, M. A. (2015). *Sokrates'ten jakobenlere Batı'da siyasal düşünceler*. İstanbul: İletişim Yayınları.
2. Akasoy, A. (2015). Yunan Felsefesi'nin hamisi olarak II. Mehmed: Latin ve Bizans perspek- tifleri", Anna Condatini ve Calire Norton (der.), *Rönesans ve Osmanlı Dünyası*, İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları, içinde, 275-287.
3. Benslama, F. (2018). *Ölüm siyaseti, cihatçı üst Müslümanlar*. İstanbul: İletişim Yayınları.
4. Caby, C. (2008). "Religion urbaine et religion civique en Italie au Moyen Âge. Lieux, acteurs, pratiques". Élisabeth Crouzet-Pavan ve Élodie Lecuppre-Desjardin (ed). *Villes de Flandre et d'Italie (XIIIe-XVIe siècle), les enseignements d'une comparaison*, Turnhout: Brepols Publis- hers, içinde, 105-120.
5. Condatini, A. & Norton, C. (2015). *Rönesans ve Osmanlı dünyası*, İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.
6. Condatini, A. & Norton, C. (2015). *Rönesans ve Osmanlı dünyası*. İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları, s. 211.
7. Crouzet-Pavan, É. & Lecuppre-Desjardin, É. (2008). "Villes de Flandre et d'Italie (XIIIe-XVIe siècle), les enseignements d'une comparaison". *Stdies in European Urban History* (1100-1800), Belçika: Turnhout, Brepols Publishers.
8. Çakmak, Y. & Şur T. (2018). *Kürt tarihi ve siyasetinden portreler*. İstanbul: İletişim Yayınları.
9. Elias, N. (2013). *Uygurluk süreci*, İstanbul: İletişim Yayınları.
10. Françoise, W. (1989). "Qu'est-ce que la République des Lettres? Essai de sémantique histo- rique". *Bibliothèque de l'école des chartes* içinde, 147/473-502.
11. Genç, V. (2018). "İdrisi Bitlisi'yi Yeni'den düşünmek", Yalçın Çakmak ve Tuncay Şur (der), *Kürt tarihi ve siyasetinden portreler*, İstanbul: İletişim Yayınları içinde, 31-59.

12. Giuliano P. (2008). “Poids démographiques et réseaux urbains en Italie entre le XIIIe et le XVe siècle”. Élisabeth Crouzet-Pavan ve Élodie Lecuppre-Desjardin (ed). *Villes de Flandre et d’Italie (XIIIe-XVIe siècle), les enseignements d’une comparaison*, içinde, Turnhout: Brepols Publishers, s.11-27.
13. Hasse, D. N. (2016). *Success and suppression: Arabic sciences and philosophy in the renaissance*. Londra: Harvrd Universty Press.
14. İbn Haldun (2007). *Mukaddime*. İstanbul: Dergâh Yayınları, Cilt 1.
15. Kalın, İ. (2016). *Ben, öteki ve ötesi, İslam Batı ilişkileri tarihine giriş*. İstanbul: İnsan Yayınları.
16. Kopp, R. (2010). “L’Europe de la renaissance”. *Revue des deux mondes*, Aralık.
17. Laurens, H., Tolan, J. & Veinstein, G. (2009). *Europ et l’Islam: quinze siecle d’histoire*. Paris: Edition Odile Jakobe.
18. Le Goff, J. (2016). *Tarihi dönemlere ayırmak şart mı?* İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.
19. Malouf, A. (2018). *Arapların gözünden Haçlı Seferleri*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
20. Pirenne, H. (2006). *Mohamet et charlemagne*. Paris: Edition Perrin.
21. Pomian, K. (2006). *Ibn Khaldun au prisme de l’occident*, Paris: Edition Gallimar.
22. Russ, J. (2012). *Modern dünyanın yaratılması*. İstanbul: İletişim Yayınları.
23. Solomon, R. C. & Higgins, K. M. (2013). *Felsefenin kısa tarihi*. İstanbul: İletişim Yayınları.
24. Stathakopoulos, D. (2018). *Bizans İmparatorluğu’nun kısa tarihi*. İstanbul: İletişim Yayınları.
25. Yıldız, H. D. *Abbasiler*. İslam Ansiklopedisi, Cilt 1:49-56.
26. Zink, M. (1990)., *Le Moyen Age: littérature français*. Nancy: Presses universitaires de Nancy, Fransa.